SPRAWOZDANIE

Z REALIZACJI W LATACH 2024-2025

GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA PIŁY

NA LATA 2024-2027

Piła 500

Miasto Piła

I. Wstęp i charakterystyka Programu.

Niniejsze sprawozdanie odnosi się do dokumentu o nazwie Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027, przyjętego Uchwałą Nr IV/26/24 Rady Miasta Piły z dnia 30 lipca 2024 r. *w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024 – 2027”*.

Podstawą prawną opracowania programu jest art. 87 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r poz 1292 z późn. zm.), który mówi m.in o tym, że wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, a co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji ww. programu i przedstawia je radzie miasta.

W świetle art. 87. ust. 2 ww ustawy, celem gminnego programu opieki nad zabytkami jest:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

II. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami.

Wypracowane priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027 uwzględniają cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jednocześnie sformułowane zostały w perspektywie wieloletniej.

Wyznaczono następujące priorytety:

1. ***Ochrona spuścizny kulturowej na rzecz przyszłych pokoleń.***

2. ***Kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz dokumentacja dziedzictwa kulturowego.***
3. ***Popularyzacja, edukacja, i promocja dziedzictwa kulturowego.***

III. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027 określono długofalowe kierunki działań (wykraczające często ponad 4-letni okres obowiązywania Programu) wraz z oczekiwanymi rezultatami. Wszystkie zrealizowane zadania, o których mowa w niniejszym sprawozdaniu, wpisują się w zakres rzeczowy wyznaczony przez te kierunki.

Przy omawianiu każdego ze zrealizowanych projektów, przy jego nazwie w nawiasie określono konkretny kierunek działań, w który wpisuje się przedmiotowe zadanie. Pozwala to dokładnie określić stopień realizacji Programu obecnie obowiązującego, jak i może ułatwić sformułowanie kierunków oraz zadań dla następnej jego edycji w przypadku zadań, których realizacji nie przeprowadzono by w okresie 2024-2027.

IV. Realizacja zadań programowych w latach 2024 - 2025

Rozpatrując szczegółowo zadania zrealizowane w pierwszych dwóch latach obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027, największą uwagę należy zwrócić na fakt realizacji zadań inwestycyjnych związanych z pracami remontowymi przy zabytkach znajdujących się na terenie naszego miasta. Ich realizacja była jednym z głównych punktów działań, jakie Gmina Piła podejmowała w związku z ochroną zabytków. We wstępie należy wspomnieć także o rozpoczętej w połowie roku 2024 procedurze aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.

Poniżej przedstawiono wszystkie działania prowadzone w latach 2024-2025 związane z szeroko rozumianą ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego miasta, a które zostały sformułowane jako cele w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027. W nawiasach podano, których kierunków działań programowych dotyczy omawiane zadanie.

1. Zadania realizowane w ramach Priorytetu 1. Ochrona spuścizny kulturowej na rzecz przyszłych pokoleń.

1) **Realizacja zadania inwestycyjnego pn. *Remont zabytkowego budynku Szkoły Podstawowej nr 2 im. Olimpijczyków Polskich w Pile*** *(kierunek 1.1. Poprawa stanu zachowania zabytków własnych).*

   Obiekt z charakterystyczną wieżą zegarową, zlokalizowany przy ulicy Bydgoskiej 23 *(fot. 1)*, stanowi jeden z najbardziej charakterystycznych budynków Piły. Jest on jednocześnie dowodem na bogatą, ale także burzliwą historię naszego miasta. Co ciekawe, gmach zawsze służył celom edukacyjnym. Wzniesiony w roku 1911, stanowił siedzibę jednej z niemieckich szkół gminnych. Jest jednym z tych budynków, którym udało się przetrwać zawieruchę wojenną, także ten najcięższy okres, kiedy to walki o Piłę pod koniec wojny obróciły w ruinę ogromne obszary miasta. Po roku 1945, już w polskiej Pile działały w nim szkoły powszechne, podstawowe, a przez parę lat gimnazjum. Obecnie obiekt stanowi siedzibę Szkoły Podstawowej nr 2 im. Olimpijczyków Polskich w Pile.

   Prace remontowe przeprowadzono w roku 2024. Wartość całej inwestycji zamknęła się w kwocie 546.304,00 zł., z czego 300.000,00 zł pochodziło ze środków zewnętrznych pozyskanych w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Pozostałe środki pochodziły ze środków własnych Gminy Piła.

   Zakres przeprowadzonych prac objął osuszenie oraz wykonanie izolacji ścian fundamentowych, oczyszczenie i uzupełnienie cokołów z cegły wokół budynku, wykonanie nowych tynków wewnętrznych w piwnicy oraz ich malowanie, wykonanie pomostów komunikacyjnych na poddaszu sali gimnastycznej, impregnację konstrukcji drewnianej dachu, a także wymianę drzwi zewnętrznych od strony dziedzińca *(fot. 2 i 3)*.

   Zadanie inwestycyjne rozliczone i oficjalnie zakończone zostało w listopadzie 2024 r.

fot. 1. Budynek Szkoły Podstawowej nr 2 przy ul. Bydgoskiej, z charakterystyczną wieżą zegarową.

fot. 2. Wymienione drzwi zewnętrzne od strony dziedzińca szkoły.

fot. 3. Wymienione drzwi zewnętrzne od strony dziedzińca szkoły.

2) **Realizacja zadania inwestycyjnego pn. *Renowacja elewacji zewnętrznej i wnętrza Kościoła pw. Świętej Rodziny*** *(kierunek 1.2. Poprawa stanu pozostałych zabytków).*

Neobarokowa bryła świątyni wzniesionej na planie krzyża stanowi bez wątpienia jedną z architektonicznych wizytówek miasta *(fot. 4.)*. Budowę obiektu zakończono w roku 1914, według projektu znanego berlińskiego architekta Oskara Siede. Sklepienia wnętrza świątyni zdobią cenne malowidła Henryka Kota i Teodora Szukały, przedstawiające sceny z życia Świętej Rodziny oraz ewangelistów.

Przeprowadzenie prac remontowych przy budynku świątyni było możliwe dzięki pozyskaniu przez Gminę Piła dofinansowania w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Uzyskane wsparcie, wraz z wkładem własnym gminy, zostały przekazane Parafii pw. Świętej Rodziny w formie dotacji.

Wartość całej inwestycji wyniosła 836.400,00 zł. Wspomniana dotacja wyniosła 510.205,00 zł. Pozostałe koszty inwestycji pokryła parafia.

Zakres przeprowadzonych prac objął malowanie elewacji kościoła, wymianę oświetlenia zewnętrznego, naprawę rynien i rur spustowych, uzupełnienie ubytków i pęknięć

elewacji, likwidację pleśni i grzybów oraz naprawę izolacji naziemnej wokół świątyni *(fot. 5 i 6)*.

Pierwotny plan prac we wnętrzu świątyni (co sugeruje nazwa zadania inwestycyjnego), został porzucony po korekcie kosztorysu, że względu na znaczący wzrost kosztów inwestycji. Zakończenie całej inwestycji miało miejsce w marcu 2025 r i zostało potwierdzone odbiorem konserwatorskim.

fot. 4. Fasada kościoła pw. Św. Rodziny. Widoczna odnowiona elewacja nadała budynkowi świątyni nowego blasku.

fot. 5. Widok elewacji od strony południowej.

fot. 6. Widok elewacji od strony północnej.

3) **Realizacja zadania inwestycyjnego pn.** ***Modernizacja kościoła pw. Świętego Antoniego – prace ratunkowo – konserwatorskie ściany bocznej – nawa główna i kruchta wejściowa do kościoła*** *(kierunek 1.2. Poprawa stanu pozostałych zabytków).*

To bezdyskusyjnie jeden z najcenniejszych architektonicznie zabytków Piły *(fot. 7)*, wzniesiony według projektu znanego architekta ze Stuttgartu – Hansa Herkommera. Samą świątynię wzniesiono w latach 1929-1930, jednak całe założenie architektoniczne ukończono po latach. Najpierw, w latach 1958-1960 wybudowano, według projektu poznańskiego architekta, Władysława Pawliny, dom zakonny oo. Kapucynów, a następnie w roku 1970 ukończono cały zespół architektoniczny, wraz z krużgankami. Kościół, jako świątynia przyklasztorna, posiada kontemplacyjne w wyrazie, katakumbowe wnętrze, nawiązujące nieco do architektury romańskiej, co jest cechą charakterystyczną niemieckiej wersji modernizmu w budownictwie sakralnym. Wnętrze kościoła zdobią malowidła ścienne autorstwa Williego Oslera, przedstawiające Drogę Krzyżową, a nad całą przestrzenią wnętrza góruje ponad 7-metrowa figura Ukrzyżowanego Chrystusa, jedna z dwóch największych w Europie, wykonanych z jednej bryły drewna.

Prace remontowe we wnętrzu świątyni były możliwe dzięki pozyskaniu przez Gminę Piła dofinansowania w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

Środki finansowe na przeprowadzenie inwestycji, w kwocie 204 100,00 zł, w skład których weszło pozyskane dofinansowanie oraz środki z budżetu gminnego, zostały przekazane parafii w formie dotacji. Całkowita wartość inwestycji wyniosła 208 182,00 zł.

Zakres przeprowadzonych prac objął oczyszczenie powierzchni ścian, zdjęcie wtórnych przemalowań i wypraw tynkarskich, naprawy uszkodzeń w technologii maksymalnie zbliżonej do oryginału, uzupełnienia tynków barwionych w masie, punktowanie malowideł farbami wapiennymi lub krzemianowymi, zabezpieczenie powierzchni. Przeprowadzenie prac zgodnie z wymogami potwierdził odbiór konserwatorski. Zadanie zakończono we wrześniu 2024 r.

fot. 7. Modernistyczna budowla kościoła pw. Św. Antoniego - jedna z wizytówek miasta.

fot. 8. Ściana boczna nawy głównej kościoła.

fot. 9. Wnętrze kruchty wejściowej.

4) **Realizacja zadania inwestycyjnego pn. *Renowacja kościoła w Motylewie*** *(kierunek 1.2. Poprawa stanu pozostałych zabytków).*

Kościół *(fot. 10)*, wzniesiony w latach 1887-1893, jest najstarszym budynkiem sakralnym w Pile. Zaprojektowany i wybudowany w stylu neogotycko – neoromańskim. Pierwotnie był świątynią ewangelicko-augsburską, lecz po zakończeniu II wojny światowej został przejęty przez kościół katolicki i w roku 1946 otrzymał wezwanie Matki Bożej Częstochowskiej.

Prace inwestycyjne przy budynku były sfinansowane, podobnie jak w przypadku poprzednio omawianych inwestycji, ze środków pozyskanych przez Gminę Piła z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Cała kwota dofinansowania, wraz z wkładem własnym Gminy Piła tj. 255 105,00 zł, została przekazana Parafii pw. Matki Bożej Częstochowskiej w formie dotacji po zakończeniu prac. Ich zakres objął wymianę poszycia dachowego nawy, prezbiterium oraz zakrystii. Wartość całej inwestycji wyniosła 260 312,00 zł. Zadanie zostało rozliczone i oficjalnie zakończone w listopadzie 2024 r.

fot. 10. Kościół w Motylewie - najstarsza zachowana świątynia w Pile. Zdjęcie jeszcze sprzed remontu poszycia dachowego.

fot. 11. Wymienione dzięki dofinansowaniu poszycie dachowe kościelnej nawy.

5) **Realizacja zadania inwestycyjnego pn. *Remont dachu zabytkowego budynku dawnej szkoły przy ul. Orlej 14 w Pile*** *(kierunek 1.2. Poprawa stanu pozostałych zabytków).*

Obiekt zlokalizowany jest w dawnej wsi Motylewo, obecnie stanowiącej dzielnicę Piły. Stanowił niegdyś siedzibę lokalnej szkoły, obecnie pełni funkcję budynku mieszkalnego *(fot. 12)*. Gmina Piła wystąpiła o dofinansowanie na prace remontowe w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, na wniosek obecnego właściciela nieruchomości.

Pozyskaną kwotę, wraz ze środkami stanowiącymi wkład własny gminy, tj. 173 470,00 zł przekazano właścicielowi budynku w formie dotacji. Wartość całej inwestycji wyniosła 205 269,39 zł. W jej ramach przeprowadzono wymianę poszycia dachowego naprawę konstrukcji więźby dachowej, naprawę komina, wymianę orynnowania, instalacji odgromowej i wyłazu dachowego oraz zamontowano komunikację dachową.

Całą inwestycję zakończono oficjalnie w maju 2024 r.

fot. 12. Dawna szkoła w Motylewie. Obecnie prywatny budynek mieszkalny. Widoczne wyremontowane poszycie dachowe.

6) **Przeprowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowej zieleni – Park Miejski im. Stanisława Staszica w Pile** *(kierunek 1.3. Zahamowanie degradacji zabytków).*

Wpisany do rejestru zabytków park, zlokalizowany w samym centrum miasta, na planie kwadratu zamkniętego ulicami Dzieci Polskich, Al. Wojska Polskiego, Chopina i Matejki, stanowi jeden z najstarszych istniejących parków w Wielkopolsce, a powszechnie uważany jest również za jeden z najpiękniejszych. Jego początki sięgają aż 1896 r., kiedy utworzono na tym terenie Park Strzelecki, który następnie połączono z przylegającym do niego, utworzonym nieco później decyzją magistratu, parkiem miejskim.

Obecnie stanowi on prawdziwą ozdobę miasta, „zielone płuca" w samym jego centrum i jest chętnie wybierany przez mieszkańców miasta jako miejsce rekreacji i oddechu od miejskiego zgiełku.

Z uwagi na fakt, że na terenie parku znaleźć można przykłady zarówno znakomicie zachowanej, zabytkowej małej architektury, jak i licznych przykładów starego, często zabytkowego drzewostanu, zarządca terenu, czyli Zarząd Dróg i Zieleni w Pile, dokłada wszelkich starań w celu zachowania parku w jak najlepszym stanie.

W latach 2024-2025 przeprowadzano prace konserwacyjne, modernizacyjne oraz remontowe związane z małą architekturą. Ich wykaz przedstawia poniższa tabela:

LP	Rodzaj prac	Rok realizacji	Koszt (brutto)
	Renowacja i impregnacja niecki fontanny z piaskowca *(fot.13)*	2024	16 678,80 zł
1	Oczyszczenie i odmalowanie trejaża parkowego nr 1 *(fot.14)*	2024	12 000,00 zł
3	Naprawa ogrodzenia uszkodzonego wskutek nawałnicy	2024	48 810,16 zł
4	Realizacja zadania pn. *„Remonty i naprawy elementów małej architektury na terenach zieleni w Parku Miejskim im. Stanisława Staszica w mieście Piła w 2024 roku”*	2024	35 547,00 zł
5	Naprawa nawierzchni alejek i kładek *(fot. 15)*	2025	11 106,90 zł
6	Oczyszczenie i odmalowanie trejaża parkowego nr 2	2025	12 000,00 zł
7	Realizacja zadania pn. *„Remonty i naprawy elementów małej architektury na terenach zieleni w Parku Miejskim im. Stanisława Staszica w mieście Piła w 2025 roku”*	2025	43 296,00 zł

W omawianym okresie 2024-2025 realizowano na przedmiotowym terenie także prace związane z prawidłowym utrzymaniem oraz zapewnieniem bezpieczeństwa drzewostanu. W ramach prowadzonych działań usunięto 50 szt. drzew – wywrotów, powstałych wskutek gwałtownych zjawisk pogodowych oraz innych czynników zewnętrznych. Dodatkowo usunięto 10 szt. drzew suchych, których stan zdrowotny kwalifikował je do usunięcia ze względów bezpieczeństwa. Wszystkie prace poprzedzone były specjalistycznymi przeglądami obejmującymi stan zdrowia drzewostanu.

Warto wspomnieć, że w roku 2026 planowany jest zakup nowych ławek w stylu prowansalskim (13 szt.), inwestycja związana z remontem i naprawą wszystkich parkowych mostków (6 szt.) oraz przygotowanie projektu pod najbardziej okazałą inwestycję, tj. odbudowę muszli koncertowej, która niegdyś była centralnym punktem parku i miejscem licznych imprez organizowanych dla mieszkańców miasta. Jej odbudowa sprawi, że liczne imprezy kulturalne odbywające się w parku zyskają specjalnie do tego celu przeznaczone miejsce.

fot. 13. Skwer z fontanną i okolicznymi ławkami - jedno z najchętniej odwiedzanych miejsc w parku.

fot. 14. Jeden z oczyszczonych i odmalowanych parkowych trejaży.

fot. 15. Odnowiona nawierzchnia alejek i kładek uczyniła park jeszcze bardziej przyjaznym dla odwiedzających.

7) **Przeprowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowej zieleni – cmentarz jeniecki z okresu I wojny światowej w Pile-Leszkowie** *(kierunek 1.3. Zahamowanie degradacji zabytków).*

Zabytkowa nekropolia związana bezpośrednio z obozem dla jeńców wojennych utworzonym przez władze niemieckie w sierpniu 1914, początkowo dla jeńców z armii rosyjskiej (po załamaniu się rosyjskiej ofensywy w Prusach Wschodnich). W późniejszym okresie do obozu kierowani byli także jeńcy z innych armii – głównie brytyjskiej, francuskiej i belgijskiej. Z uwagi na bardzo ciężkie warunki, w obozie masowo szerzyły się choroby zakaźne, stąd w roku 1915 władze podjęły decyzję, by kilka kilometrów na południe od obozu utworzyć cmentarz dla zmarłych więźniów. Sam obóz zlikwidowano w roku 1918, a do tego czasu na cmentarzu pochowano ponad 2600 osób, nie tylko różnych narodowości, ale i wyznań (rzymscy katolicy, anglikanie, muzułmanie, prawosławni, grekokatolicy czy wyznawcy judaizmu).

Obecnie cmentarz, wpisany do rejestru zabytków i otoczony szczególną opieką, jest jedną z najsłynniejszych tego typu nekropolii w tej części kraju i stanowi świadectwo burzliwej historii Piły i okolic.

W roku 2024 na cmentarzu przeprowadzono prace remontowe i konserwacyjne 3 pomników:

1) Pomnika jeńców narodowości polskiej, łotewskiej i litewskiej *(fot. 16 i 17)*;

2) Pomnika jeńców narodowości niemieckiej wyznania ewangelickiego *(fot. 18 i 19)*;

3) Pomnika jeńców narodowości angielskiej *(fot. 20)*.

Zakres prac przy monumentach objął oczyszczanie i zmycie powierzchni, mikropiaskowanie, dezynfekcję, usunięcie wtórnych wstawek, kitów i spoin, przemurowania, wzmocnienie powierzchniowe, odsalanie. Wypełniono także ubytki w murach i odtworzono metalowe balustrady. Zastosowano okłady z podchlorynu wapnia oraz woskowanie, wreszcie odtworzono elementy historyczne i zastosowano hydrofobizację powierzchniową.

Dodatkowo, w roku 2024 usunięto powalone na terenie cmentarza drzewo (wraz z pocięciem i przekazaniem do utylizacji) oraz wymieniono uszkodzone przęsło ogrodzenia i naprawiono słupki.

W roku 2025 przeprowadzono I etap prac inwentaryzacyjnych tzw. zabytków ukrytych poprzez poszukiwanie podziemnych artefaktów za pomocą wykrywaczy metalu.

fot. 16. Odświeżony pomnik zmarłych w niewoli Polaków, Łotyszy i Litwinów na cmentarzu w Leszkowie.

fot. 17. Detal pomnika

fot. 18. Pomnik jeńców wojennych pochodzenia niemieckiego wyznania ewangelickiego.

fot. 19. Tablica informacyjna przy pomniku.

fot. 20. Obelisk - pomnik jeńców brytyjskich zmarłych w niewoli.

2. Zadania realizowane w ramach Priorytetu 2. Kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz dokumentacja dziedzictwa kulturowego.

1) **Realizacja zadania *Opracowanie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2019 r.*** *(kierunek 2.2. Dokumentacja).*

   Gminna ewidencja zabytków (GEZ) to lokalny wykaz obiektów o wartości historycznej i kulturowej, prowadzony przez wójta burmistrza lub prezydenta miasta. Wpis obiektu do ewidencji ma charakter informacyjny i nie stanowi sam w sobie formy ochrony zabytku, nakłada jednak na właściciela obiektu obowiązek uzgadniania z właściwym lokalnie konserwatorem zabytków, m.in. prac budowlanych czy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym.

   Ewidencja prowadzona jest w formie zbioru kart adresowych dla każdego obiektu.

   Aktualnie obowiązująca gminna ewidencja zabytków Miasta Piły została utworzona Zarządzeniem Prezydenta Miasta Piły w roku 2014.

   Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego 10 września 2019 r wydał Rozporządzenie *w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,* które wprowadzało nowe wzory kart, na których winna być utworzona gminna ewidencja zabytków.

   Mając na uwadze fakt, że aktualna ewidencja dla miasta Piły, mimo wprowadzanych cyklicznych zmian dla poszczególnych obiektów, z uwagi na swoją obszerność zawiera sporo danych, które się zdezaktualizowały od roku 2014, podjęto decyzję o wykonaniu pełnej inwentaryzacji i aktualizacji całego zbioru w celu dostosowania kart do obowiązujących obecnie wzorów oraz aktualizacji zawartych w nich danych.

   Realizację zadania rozpoczęto w lipcu 2024 r. zawierając umowę ze specjalistyczną firmą zewnętrzną na wykonanie nowych kart ewidencyjnych.

   Biorąc pod uwagę, że zapisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* stanowią, że wszelkie zmiany w gminnej ewidencji zabytków dokonywane przez organ prowadzący muszą być konsultowane z konserwatorem, zaakceptowane przez Gminę Piła projekty nowych kart zostały przesłane do Delegatury w Pile Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu i w chwili obecnej oczekują na weryfikację oraz akceptację konserwatora. Jest to konieczne tym bardziej, że wśród ponad 600 obiektów

figurujących w obecnie obowiązującej ewidencji, 90 przeznaczono do nieujmowania w nowym dokumencie. Spowodowane jest to głównie utratą przez nie wartości zabytkowych, najczęściej wynikającą z ich przebudowy lub degradacji.

2) **Dokonywanie bieżących zmian w gminnej ewidencji zabytków** *(kierunek 2.2. Dokumentacja).*

Gminna ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym. Podlega ona cyklicznym cząstkowym aktualizacjom polegającym na uzupełnianiu jej o kolejne obiekty, bądź wyłączaniu z ewidencji obiektów, które z różnych względów utraciły wartości jako zabytki, bądź uległy zniszczeniu.

Pomimo trwającej procedury aktualizacji całej ewidencji, w aktualnie obowiązującym dokumencie dokonywano bieżących zmian, będących następstwem wpływających wniosków o wykreślenie bądź ujęcie obiektów.

W omawianym okresie lat 2024-2025 w gminnej ewidencji zabytków dokonano następujących zmian:

1) wykreślono z ewidencji budynek mieszkalny przy **al. Poznańskiej 88-90** dz. nr 489/1 i 490/1, obręb Piła 25 *(Zarządzenie nr 171(329)24 Prezydenta Miasta Piły z dnia 03 września 2024 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków).*

Decyzję o rozpoczęciu procedury wyłączenia obiektu z ewidencji podjęto z uwagi na fatalny stan techniczny obiektu, a co za tym idzie plany jego rozbiórki i zbycia nieruchomości przez jej właściciela, tj. Gminę Piła.

Całkowitą utratę substancji zabytkowej budynku w wyniku jego złego stanu technicznego potwierdziła opinia Kierownika Delegatury w Pile Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

2) wykreślono z ewidencji budynki przy ul. **Ludowej 3-5**, dz. nr 56/7 i 56/34, obręb Piła 16 oraz **Ludowej 7**, dz. nr 56/7 i 56/34, obręb Piła 16 *(Zarządzenie nr 172(330)24 Prezydenta Miasta Piły z dnia 03 września 2024 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków).*

Oba budynki znajdowały się w fatalnym stanie technicznym i stanowiły od dłuższego czasu pustostany, w związku z powyższym właściciel, Gmina Piła, podjął decyzję o ich rozbiórce. Kierownik Delegatury w Pile Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu zaopiniował pozytywnie plany zarówno wyłączenia obiektów z ewidencji, jak

i ich rozbiórki. Przeprowadzone ekspertyzy potwierdziły, że budynki nie nadają się do remontu, a elementy konstrukcyjne zniszczone są w 75%.

3) wykreślono z ewidencji budynek mieszkalny przy ul. **Śniadeckich 89**, dz. nr 65, obręb Piła 8 *(Zarządzenie nr 504(217)25 Prezydenta Miasta Piły z dnia 30 czerwca 2025 r. w sprawie wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków obiektu przy ul. Śniadeckich 89).*

Procedurę wyłączenia obiektu z ewidencji podjęto na wniosek prywatnego właściciela obiektu. Gmina Piła, zgodnie z obowiązującymi przepisami, zwróciła się z prośbą o wydanie opinii w przedmiotowej sprawie do Kierownika Delegatury w Pile Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu. Po przeprowadzonych ekspertyzach konserwator potwierdził zły stan techniczny obiektu oraz jego małą wartość historyczną i zaopiniował pozytywnie plan wyłączenia budynku z ewidencji.

4) wykreślono z ewidencji budynek mieszkalny przy ul. **Młodych 54**, dz. nr 38/1, obręb Piła 28 *(Zarządzenie nr 505(218)25 Prezydenta Miasta Piły z dnia 30 czerwca 2025 r. w sprawie wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków obiektu przy ul. Młodych 54).*

Właściciel obiektu, Gmina Piła rozpoczął procedurę wyłączenia z ewidencji obiektu przy ul. Młodych 54 z uwagi na fatalny stan techniczny i plany jego rozbiórki. Opinia Kierownika Delegatury w Pile Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu potwierdziła całkowitą degradację zabytkowej substancji obiektu oraz jego bardzo zły stan techniczny, który uniemożliwia podejmowania prób jakichkolwiek prac remontowych.

3. Zadania realizowane w ramach Priorytetu 3. Popularyzacja, edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

1) **Zajęcia związane z lokalnym dziedzictwem kulturowym realizowane w jednostkach oświatowych podległych Gminie Piła** *(kierunek 3.2. Edukacja).*

Jednym z 3 filarów kierunków działań w ramach Priorytetu 3. celów sformułowanych w Gminnym Programie Opieki nad zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027 jest edukacja. Działania aktywizujące dzieci i młodzież, dotyczące dziedzictwa kulturowego miasta, przyczyniają się zarówno do umacniania poczucia wspólnoty lokalnej i współodpowiedzialności za szeroko pojęte lokalne środowisko, jak i pozwalają

uświadomić sobie wartość i konieczność ochrony zabytków w celu zachowania ich dla przyszłych pokoleń.

Warto zaznaczyć, że działania takie podejmowane są w pilskich jednostkach oświatowych cyklicznie od lat, co pozwala przypuszczać, że ich efektywność w kształtowaniu odpowiednich postaw wśród najmłodszych Pilan będzie wyraźnie zauważalna.

Zajęcia dla dzieci i młodzieży związane z lokalnym dziedzictwem kulturowym bardzo często organizowane są przy współpracy z Muzeum Stanisława Staszica w Pile, które wyraźnie zintensyfikowało swoje działania i umocniło swoją pozycję na kulturalno-naukowej mapie Piły. Budowanie zarówno wśród mieszkańców, jak i osób przyjezdnych obrazu Piły jako miasta rodzinnego Stanisława Staszica stanowi doskonały punkt wyjścia do działań edukacyjnych obejmujących szersze spektrum pilskiej historii, architektury czy szeroko rozumianej kultury.

Poniżej wyszczególniono niektóre z działań edukacyjnych, organizowanych zarówno przez same szkoły i przedszkola, jak i we współpracy z innymi podmiotami:

- turniej wiedzy o Pile organizowany pod patronatem Prezydenta Miasta Piły;
- konkurs fotograficzno-historyczny „Moja mała Ojczyzna" pod patronatem Starosty Pilskiego;
- udział uczniów z pilskich szkół w warsztatach poświęconych historii Piły oraz postaci Stanisława Staszica w Muzeum Okręgowym im. Stanisława Staszica w Pile;
- szkolne konkursy wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim;
- organizowane cyklicznie wewnątrzszkolne konkursy wiedzy o Pile;
- realizowanie przez większość jednostek oświatowych „lekcji muzealnych", będących wycieczkami do Muzeum Stanisława Staszica w Pile w celu zaznajomienia się z bardzo nowoczesną w formie przekazu ekspozycją stałą;
- liczne wycieczki szkolne szlakiem pilskich zabytków;
- konkurs fotograficzny „Piła okiem przedszkolaka", skierowany dla dzieci z pilskich przedszkoli;
- realizowanie przez szkoły podstawowe lekcji w ramach projektu „Staszic 2.0";
- miejski konkurs „Turniej 1 z 10" dotyczący Powstania Wielkopolskiego;
- sprawowanie przez uczniów pilskich szkół opieki nad grobami na zabytkowych cmentarzach w Leszkowie oraz przy Al. Powstańców Wlkp.;
- uczestnictwo uczniów pilskich szkół w specjalnych prelekcjach na temat lokalnej historii i dziedzictwa kulturowego organizowanych przez Muzeum Stanisława Staszica w Pile.

2) **Rozpoczęcie procedury uzyskania pozwolenia na ustawienie na drogach wjazdowych do Piły turystycznych znaków drogowych z informacjami o najważniejszych zabytkach miasta** *(kierunek 3.3. Promocja).*

Planowane ustawienie na najważniejszych drogach wjazdowych do miasta znaku drogowego E-22c, mającego formę brązowej tablicy z trzema piktogramami symbolizującymi najważniejsze pilskie zabytki spełni rolę informacyjno-promocyjną skierowaną do osób odwiedzających Piłę.

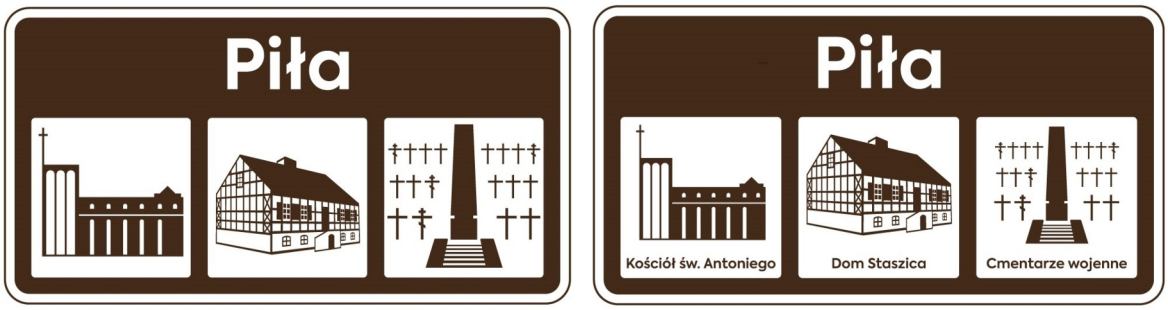
W drodze konsultacji z Oddziałem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Pile im Henryka Kamińskiego ustalono, że na tablicy znajdą się znaki graficzne symbolizujące kolejno:

1) Kościół pw. Świętego Antoniego – jako najciekawszą architektonicznie pilską świątynię, o charakterystycznej, modernistycznej bryle;

2) Dom Stanisława Staszica - jako obiekt w oczywisty sposób kojarzący się z najsłynniejszym Pilaninem;

3) Cmentarze wojenne Piła-Leszków – jako obiekty kojarzące się z bogatą, ale także skomplikowaną historią miasta, na terenie których znajdują się mogiły żołnierzy wielu narodowości i wyznań.

W chwili obecnej Gmina Piła otrzymała od wykonawcy projektu 2 wersje tablicy, z których jeden zostanie wysłany do akceptacji Wielkopolskiej Kapituły Drogowych Znaków Turystycznych, a po uzyskaniu jego akceptacji zostaną złożone wnioski o zezwolenie na ustawienie tablic do właściwych zarządców dróg.

fot. 21. 2 stworzone projekty tablicy, z których jeden zostanie wybrany do przedstawienia kapitule w celu uzyskania akceptacji.

V. Podsumowanie.

Podsumowując sprawozdanie z realizacji w latach 2024-2025 Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Piły na lata 2024-2027 należy stwierdzić, że działania podejmowane w celu realizacji założeń programowych były realizowane w możliwie szerokim spektrum.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt pozyskania przez Gminę Piła dofinansowania zewnętrznego na kilka inwestycji remontowych, w tym także tych prowadzonych przy najważniejszych pilskich zabytkach.

Podkreślić należy także, że działania edukacyjne prowadzone są w jednostkach oświatowych w sposób cykliczny i na stałe weszły już do kalendarza programowego pilskiej oświaty. Zarówno dzieci, jak i młodzież bardzo chętnie uczestniczą w zajęciach, konkursach czy wycieczkach, których nadrzędnym celem jest popularyzacja wiedzy o wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego i konieczności jego ochrony.

Część zadań, takich jak np. inwentaryzacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w sposób oczywisty zostało zaplanowanych na dłuższy okres czasowy, niż omawiany okres 2024-2025. Zarówno zakończenie zadań rozpoczętych, jak i realizacja kilku innych planowana jest na drugi okres obowiązywania programu.

PREZYDENT MIASTA PIŁY

/-/ Beata Dudzińska